

TOIMENPIDESUUNNITELMA LAITTOAMAN MAASSA OLESKELUN EHKÄISYYN JA HALLINTAAN**Päätösehdotus:**

- **Maahanmuuton ministeriryöryhmä päättää jatkotoimenpiteistä, joilla ennaltaehkäistään ja hallitaan laitonta maassa oleskelua.**
- **Ministeriöt vastaavat oman hallinnonalansa toimenpiteiden ohjauksesta, toimeenpanosta ja vaikutusten seurannasta sekä tarvittavasta toimialakohtaisesta viestinnästä suunnitelman vastuiden mukaisesti.**
- **Päätettyjen toimenpiteiden toimeenpano käynnistetään viimeistään 1.1.2017.**

Suomeen saapui 32 476 turvapaikanhakijaa vuonna 2015. Kuluvana vuonna 12.12. mennessä Suomeen on tullut 5 476 turvapaikanhakijaa. Suomeen tulleet ovat pääasiassa Irakista, Afganistanista, Somaliasta ja Syyriasta. Maahanmuuttovirasto on tehnyt vuosien 2015 – 2016 kuluessa 34 073 turvapaikkapäätöstä, joista kielteisiä 14 551 (43 %). Vastaanottojärjestelmässä on 20 450 henkilöä, joista 11 365 kielteisen päätöksen saanutta. Näistä muutoksenhaun alaisia on 9 451. Maasta poistuneita on 9 224. Vastaanottojärjestelmästä on kadonnut 3 824 turvapaikanhakijaa, joista yli puolet kuluvan vuoden aikana. Vastaanoton piiristä poistuneista kadonneiden osuus on tällä hetkellä noin 19%.

Laittomasti maassa oleskelevilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita henkilöitä, joita ei pystytä palauttamaan, eivätkä he poistu maasta itsenäisesti ja jotka katoavat tai poistetaan vastaanottojärjestelmän piiristä. Tällöin ulkomaalaisella ei ole oikeutta oleskella Suomessa. Tässä yhteydessä yleisesti käytetyn termin "paperittomat" käyttöä tulee välttää.

Maahanmuuton ministeriryöryhmässä hyväksyttiin 28.9.2016 valmisteltavaksi toimenpidesuunnitelma edellä mainitulla tavalla ilmenevän laittoman maassa oleskelun ehkäisyyn ja hallintaan. Laittomasti maassa oleskelevien oikeudellisesta asemasta johtuen heidän oikeutensa saada yhteiskunnan palveluja ovat rajalliset. Ilmiön seuraukset vaikuttavat sisäministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, oikeusministeriön, ympäristöministeriön sekä ulkoasiainministeriön hallinnonalojen toimintaan. Vaikutus ulottuu myös kuntiin ja eri järjestöihin.

Tämän suunnitelman mukaiset toimenpiteet on koostettu yhteistoiminnassa eri ministeriöiden kesken. Tässä suunnitelmassa esitetyjen toimenpiteiden valmius tulee olla käytettävissä vuoden 2017 alussa. Kukin hallinnonala vastaa vastuullaan olevien toimenpiteiden ohjauksesta, toteutuksesta sekä vaikutusten seurannasta sekä viestinnästä. Toimenpiteiden vaikuttavuudesta raportoidaan säännöllisesti maahanmuuton ministeriryöryhmälle.

Tämän toimenpidesuunnitelman lisäksi Poliisihallituksen johdolla toimivan laittoman maahantulon torjunnan virkamiestyöryhmän toimesta valmistellaan maahanmuuton ministeriryöryhmän 22.4.2016 antaman toimeksiannon mukaisesti laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma vuosille 2017-2020. Ohjelma on jatkoa vuosien 2010-2011 ja 2012-2015 ohjelmille. Toimintaohjelmaan sisältyvät toimenpiteet ovat osin yhteneviä tämän toimenpidesuunnitelman kanssa. Tämän toimenpidesuunnitelman mukaisten toimenpiteiden valmistelu on kuitenkin tarkoitus käynnistää välittömästi hyväksynnän jälkeen.

LIITE Toimenpidesuunnitelma

ENNALTAEHKÄISYYN, TORJUNTAAN JA HALLINTAAN LIITTYVIÄ TOIMIA			
Ajantasaisen tilannekuvan varmistaminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
<p>Varmistetaan laittoman maassa oleskelun systemaattisempi ja kattavampi seuranta. Tilannekuva välitetään kaikkien toimijoiden käyttöön ml tarvittavin osin poikkihallinnollisesti. Seurannan perusteella kohdennetaan viranomaistoimenpiteitä ja varaudutaan lakisääteisten kiireellisten palvelujen järjestämiseen.</p> <p>Tilannekuvan muodostamiseen osallistuisivat myös keskeisimmät järjestö-toimijat sekä kunnat (erityisesti suurimmat kaupungit).</p> <p>Kartoitetaan erityisesti poikkihallinnollisen tietojenvaihdon rajoitteet tilannekuvan muodostamisen ja muun yhteistyön kannalta. Kartoituksen perusteella luodaan toimintalinjat voimassaolevan lainsäädännön pohjalta tai esitetään tarvittaessa muutoksia lainsäädäntöön.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Laittoman maassa oleskelun valvonnan päävastuuviranomaisena poliisi huolehtii valtakunnallisen ja alueellisen tilannekuvan muodostamisesta yhteistoiminnassa muiden osapuolten kanssa. Tilannekuvassa huomioidaan tilanne muissa Suomen kannalta keskeisissä maissa. – Laittoman maassa oleskelun valtakunnallinen tilannekuva muodostetaan Keskusrikospoliisissa osana turvapaikkatilannekuvaa. – Poliisilaitokset kokoavat alueellisen tilannekuvan, joka tukee valtakunnallisen tilannekuvan muodostamista. <p><u>Laittoman maassa oleskelun valtakunnallisen tilannekuvan muodostaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Valtakunnallinen tilannekuva muodostetaan, analysoidaan ja välitetään Keskusrikospoliisiin toimenpitein. – Tilannekuvan muodostamisessa muita toimijoita ovat Poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli, Maahanmuuttovirasto sekä valtioneuvoston tilannekeskus. – Tilannekuvan muodostamista tukee Keskusrikospoliisiin TUPA-toiminto. – Vastaanottokeskukset ilmoittavat vastaanoton piiristä poistetuista ja kadonneista Keskusrikospoliisille. – Maahanmuuttovirasto toimittaa tilannekuvaa varten tiedot Suomeen kohdistuneista Dublin-palautuksista kansalaisuuksittain. – Muiden ministeriöiden hallinnonalat voivat välittää tilannetietoja tarvittaessa Keskusrikospoliisille. – Tilannekuvaa jaetaan Poliisin, Rajavartiolaitoksen, Tullin ja Maahanmuuttoviraston käyttöön. – Yleistilannekuvasta laaditaan säännöllisesti raportti, joka jaetaan SM:n toimijoiden lisäksi poikkihallinnollisesti erikseen määritetyllä jakelulla. <p><u>Laittoman maassa oleskelun alueellisen tilannekuvan muodostaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – Poliisilaitokset kokoavat ja toimittavat alueeltaan tarvittavat tiedot Keskusrikospoliisille. – Vastaanottokeskukset ilmoittavat vastaanoton piiristä poistetuista ja kadonneista poliisilaitoksille. – Maahanmuuttovirasto toimittaa tilannekuvaa varten tiedot Suomeen kohdistuneista Dublin-palautuksista kansalaisuuksittain poliisille. 	<p>SM</p>	<p>1.1.2017</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Raja- ja merivartiostot sekä tulli ilmoittavat laittoman maassa oleskelun havainnoistaan poliisille (PTR-tilannekuva). - Poliisilaitokset tehostavat tietojen vaihtoa alueellisten toimijoiden kanssa (esimerkiksi vastaanottokeskukset, raja- ja merivartiostot, tulli, kunnat, Aluehallintovirastot, KELA, kirkko ja järjestöt). <p><u>Poikkihallinnollinen horisontaalinen tiedonvaihto</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Eri toimijat voivat tiedustella toimintansa tueksi turvapaikanhakijan vastaanottopalvelujen päättymisestä Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikön tilannekeskuksesta. Tilannekeskus päivystää ma-pe klo 8-18 ja viikonloppuisin sekä pyhäpäivinä klo 12-18. Sähköposti on tilannekeskus@migri.fi ja puhelin 0295 433 044. - Poliisilaitokset, Aluehallintovirastot, verovirastot sekä raja- ja merivartiostot vaihtavat tietoa valvonnan kohdentamiseksi. <p>Laittomaan maassa oleskeluun liittyvistä havainnoista voi ilmoittaa poliisille tietosuojasäädösten sallimissa puitteissa. Nämä käsitellään alueellisen tason yhteistyössä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kunnat (sosiaali- ja terveys-, kasvatus- ja koulutus- sekä asuntotoimet) - Muut sote-palvelutuottajat - KELA - Aluehallintovirastot - Kirkko ja järjestöt - Kansalaiset. <p>Tilannekuvan muodostamisen toimintamalli on käytössä poliisissa ja Maahanmuuttovirastossa ja sitä täydennetään laittoman maassa oleskelun seurantaan koskevalla osiolla. Muut ministeriöt ohjeistavat oman hallinnonalansa toimijat.</p>		
Valvonnan tehostaminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
<p>Poliisin ja muiden viranomaisten osaamista ja mahdollisuuksia laittomaan maassa oleskeluun liittyvissä asioissa parannetaan, koska asia koskee entistä useampia virkamiehiä. Ulkomaalaisasioiden koulutusta suunnataan perustoimintaan, jotta toimijoiden osaaminen ja toimintatavat ulkomaalaisvalvonnassa ja laittoman maassa oleskelun torjunnassa ovat yhdenmukaiset.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Poliisiammattikorkeakoulun koulutusohjelmassa ulkomaalaisasioiden koulutusta on lisätty vuodelle 2017. - Laittoman maahantulon torjunnan päällystö- ja oto-kouluttajaverkosto jalkauttaa koulutuksella yhdenmukaisia toimintamalleja poliisilaitoksiin. - Poliisi tukee tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan koulutuksessa muita osapuolia pyyntöjen perusteella. - Koulutustarve huomioidaan PTR-koulutuksen suunnittelussa. 	SM	jatkuva
<p>UMA-rekisterin toiminnallisuutta kehitetään siten, että se palvelee nykyistä paremmin operatiivista toimintaa. Reaaliaikainen tieto edesauttaa hallitun maassa oleskelun to-</p>	<ul style="list-style-type: none"> - UMA ja Umarek tiedonvaihtoon liittyvät kehittämistarpeet on käsitelty. - Tarvittavat muutokset toteutetaan välittömästi osaksi UMA järjestel- 	SM	12/2016

<p>teutumista ja tilannekuvan ylläpitoa. Viranomaisilla olisi ajantasainen tieto maasta poistamista odottavien päätösten määrästä ja poistettavien kansalaisuuksista.</p>	<p>mää ja otetaan tuotantokäyttöön ensimmäisessä mahdollisessa versiossa. Samalla tarkastetaan UMA:n käyttäjäroolit.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttovirasto aloittaa raportoinnin vastaanottokeskukseen majoitetuista asiakkaista ja heidän prosessin tilasta operatiivista taustatietoa tarvitseville viranomaisille. 		
<p>Kehitetään toimintamalli, jolla varmistetaan kielteisen päätöksen saaneeseen hakijaan kohdistuvat kontrolloidut toimenpiteet maasta poistumiseen / poistamiseen saakka. Toimenpiteillä ennaltaehkäistään katoamisia ja laitonta maassa oleskelua.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Varmistetaan tiedonkulku toimijoiden välillä prosessin eri vaiheissa (Migri, vastaanottokeskukset ja poliisi). - Turvaamistoimia voidaan käyttää, jos se on välttämätöntä maahantulon tai maassa oleskelun edellytysten selvittämiseksi taikka maasta poistamista koskevan päätöksen valmistelemiseksi tai täytäntönpänon turvaamiseksi taikka muutoin maasta poistumisen valvomiseksi valvonnan tehostamiseksi (ilmoittautumisvelvollisuus, asumisvelvollisuus, säilöönnotto). Turvaamistoimien käytön ja käytettävät turvaamistoimet ratkaisee aina tutkinnanjohtaja. - Asiaan liittyvää koulutusta on lisätty sekä vuonna 2016 että 2017. 	SM	1.1.2017
<p>Arvioidaan tarpeet ja mahdollisuudet kehittää lainsäädäntöä ulkomaalaislain rikkomusten tutkinnan tehostamiseksi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Selvitetään, onko pakkokeinojen käyttöä ohjaavan suhteellisuusperiaatteen asettamisessa rajoissa mahdollista säätää ulkomaalaisrikkomuksen selvittämisessä käytettäväksi sellaisia pakkokeinoja, jotka eivät nykyään ole käytettävissä. Lakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan teon rangaistus määräytyy sen moitittavuuden mukaan ja rikokseen liittyvien tutkintakeinojen tarve on arvioitava erikseen. Huomioon on otettava myös perustuslakivaliokunnan pakkokeinojen käyttöä koskevat kannanotot (PeV 66/2010 vp). Rangaistusasteikkoja ei siten muuteta uusien tutkintakeinojen käyttöön ottamiseksi. Samalla voidaan kuitenkin selvittää vastaako ulkomaalaisrikkomuksesta ainoaksi rangaistukseksi säädetty sakko rikkomusten vakavuutta kaikissa tapauksissa ja onko asteikkoja tässä valossa syytä muuttaa. Arviossa tulee ottaa huomioon myös mahdollisten lainsäädäntömuutosten vaikutukset mukaan lukien kustannusvaikutukset. - Laaditaan arviomuistio ja lainsäädännön muutostarpeiden ilmetessä valmistellaan hallituksen esityksen luonnos tutkintakeinoja ja/tai rangaistusasteikkoa koskeviksi lainsäädäntömuutoksiksi. - Toimenpide toteutetaan oikeusministeriössä toimenpidesuunnitelman aikataulutuksen mukaisesti huhtikuun 2017 loppuun mennessä. - Arviomuistio tehdään virkatyönä oikeusministeriössä yhteistyössä sisäministeriön ja sen hallinnonalan viranomaisten kanssa, joiden on toimitettava toimenpiteen toteuttamisessa tarvittavat ulkomaalaisrikkomuksia ja niiden tutkintaa koskevat tiedot. - Arvion tekeminen on käynnistynyt oikeusministeriössä marraskuussa 2016. 	OM	4/2017

Palautusten turvaaminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
<p>Edistetään vapaaehtoisen paluun ja vaihtoehtoisten menettelyjen hyödyntämistä.</p> <p>Varmistetaan järjestelyt, jonka mukaisesti vapaaehtoista paluuta markkinoidaan myös muiden toimijoiden toimesta, esimerkiksi välttämättömien kiireellisten palvelujen tarjoamisen yhteydessä.</p>	<p>Poliisi informoi maasta poistamispäätöksen tiedoksiannon yhteydessä vapaaehtoisen paluun mahdollisuudesta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttovirasto valmistelee vapaaehtoisen paluun edistämiseksi aineiston valtakunnalliseen, sekä viranomaisten (valtio, kunnat) että järjestöjen käyttöön: <ul style="list-style-type: none"> o Tiedot vapaaehtoisen paluun tuesta ja hakemuslomakkeet löytyvät www.migri.fi/paluu -sivuilta. o Migri.fi/paluu -sivut käännetään uusille kielille (8 kieltä) palvelemaan paremmin englantia osaamatonta asiakaskuntaa. o Tuotetaan vapaaehtoisen paluun tukea mainostava monikielinen kortti, jota jaellaan potentiaalisille palaajille vastaanottojärjestelmän, poliisin sekä muiden tahojen toimesta. o Tuotetaan pdf-muotoinen esite (11 kielellä) vastaanottokeskuksille vapaaehtoisen paluun neuvontatyön tueksi. - Lisäksi niiden osalta, jotka haluavat palata vapaaehtoisen paluun kautta sen jälkeen, kun heidän vastaanottopalvelunsa on vastaanotto lain 14a § nojalla lakkautettu, Maahanmuuttovirasto valmistelee toimintaohjeen. Ohjeen mukaisesti eri toimijoilla on mahdollisuus opastaa henkilöitä hakemuksen teossa asiakaspalvelutilanteissa: <ul style="list-style-type: none"> o Hakijaa opastetaan vapaaehtoisen tukihakemuksen laadinnassa ja lähettämisessä Maahanmuuttovirastolle. o Maahanmuuttovirasto käsittelee hakemukset ja myönteisen tukipäätöksen jälkeen Maahanmuuttovirasto siirtää asian IOM:n hoitettavaksi. o IOM hoitaa matkajärjestelyt sekä paluuavustuksen hakijalle. o Hakijalla ei ole oikeutta päästä takaisin vastaanottopalvelujen piiriin, vaikka ilmoittautuu vapaaehtoisen paluun järjestelyyn. - Viranomaiset ja kolmannen sektorin toimijat voivat kysyä lisätietoja vapaaehtoisesta paluusta Maahanmuuttovirastosta: return@migri.fi (arkisin) sekä puhelimitse vastaanottoyksikön tilannekeskuksesta. Tilannekeskus päivystää ma-pe klo 8-18 ja viikonloppuisin sekä pyhäpäivinä klo 12-18. Sähköposti on tilannekeskus@migri.fi ja puhelin 0295 433 044. - Vastaanottokeskukset markkinoivat vapaaehtoisen paluun mahdollisuutta aktiivisesti. - Vapaaehtoisen paluun asia käsitellään ja ratkaistaan joulukuussa päivitettävässä Umarek-järjestelmässä. - Maahanmuuttovirasto varmistaa sisäisesti henkilöstövoimavarojen riittävyyden vapaaehtoisen paluun neuvonnassa, markkinoinnissa ja tukihakemusten käsittelyssä. - IOM Helsingin toimintojen kapasiteetti mitoitetaan arvioitun palaaja- 	<p>SM</p> <p>SM</p>	<p>jatkuva</p> <p>1.1.2017 mennessä</p>

	määrän edellyttämälle tasolle.		
Varmistetaan kattavien palautusten toimeenpano. Jatka- taan aktiivisesti neuvotteluja yhteistyöpöytäkirjojen laati- miseksi Afganistanin, Irakin ja Somalian kanssa. Sopi- muksissa tulisi huomioida erityisesti mahdollisuus pakko- palautuksiin.	Afganistanin kanssa allekirjoitettiin 4.10.2016 Brysselissä yhteinen julistus paluu- ja palauttamisasiakokonaisuuksista. Parhailtaan selvitetään yhdes- sä poliisin ja ulkoasiainministeriön kanssa sopimuksen käytännön toi- meenpanoa. Brysselin ryhmän maiden kanssa keskustellaan strategiasta edistää ta- kaisinottoneuvotteluja Irakin kanssa ja arvioidaan kahdenvälisen etenemi- sen toteutumista. Keskustelut takaisinottojärjestelyistä Somalian kanssa on aloitettu ja ta- kaisinottopöytäkirjaluonnos on toimitettu Somalian toimitushallitukselle. Neuvottelut asiakirjasta voidaan aloittaa kun uusi hallitus on muodostettu. Takaisinottosopimuksiin liittyvää koordinaatiota tehdään samanmielisten maiden EU-kumppaneiden kanssa. Suomen preferenssi on priorisoida em kolmea maata.	SM	jatkuva
Yhteistyöpöytäkirjojen valmistelun rinnalla kehitetään käy- tännön toimijoiden yhteistyötä lähtömaiden viranomaisten sekä Frontexin ja muiden EU-toimijoiden kanssa.	Poliisi neuvottelee palautuksista ja kehittää yhteistyötä lähtömaiden kans- sa. Poliisi on myös mukana palautuksiin liittyvissä EU-hankkeissa. Palau- tusten toimeenpanossa varaudutaan lisääntyvään palautettavien mää- rään. Toiminnassa hyödynnetään Frontexin kasvanutta roolia palautusten tukemisessa. Jäsenmaita koskevan tilannekuvansa perusteella Frontex laatii tuestaan ajan tasalla olevan toimintasuunnitelman. Palautuspoolit (saattajat, valvojat ja asiantuntijat) ovat valmiina 7.1.2017. Suomelle Fron- texin palautustuki tarjoaa mm. organisointi-, henkilöstö-, kalusto- ja rahoit- ustukea.	SM	jatkuva
Ulkomaalaislain mukaiset turvaamistoimet	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Ulkomaalaislain mukaisia turvaamistoimia ml asumisvel- voitteen mahdollisuuksia tulee vähintäänkin hyödyntää täysimääräisesti.	Poliisi käyttää ulkomaalaislain turvaamistoimia tarvittaessa. Tutkinnanjoh- taja päättää, mitä turvaamistoimia kulloinkin on tarpeen käyttää.	SM	Jatkuva
Riittävä säilönottokapasiteetti tulee turvata vastaamaan maasta poistamispäätösten lisääntyvää määrää. Arvioi- daan säilönottokapasiteetin lisäämistarve ja mahdolli- suudet Metsälän sekä Joutsenon säilönottoyksiköissä tai tarvittaessa perustamalla uusi säilönottoyksikkö.	Säilönottokapasiteetin lisäämistarve ja mahdollisuudet on selvitetty. Si- säministeriö on esittänyt vuoden 2017 täydentävässä talousarvioesityk- sessä säilönottokapasiteetin lisäämistä 38-40 paikalla, jolloin valtakun- nallinen säilökapasiteetti nousee 70 paikasta 108-110 paikkaan. Kapasi- teetin laajennus toteutetaan Joutsenon säilönottoyksikössä. Laajennus- työt olisi tarkoitus käynnistää heti vuoden 2017 alusta. Saatavat lisätilat soveltuisivat sekä vastaanottokeskuksen majoitustarpeisiin että säilön majoitustarpeisiin.	SM	1.1.2017

Otetaan käyttöön asumisvelvollisuus uutena turvaamistoimena ja hyödynnetään sen tuomat mahdollisuudet täysimääräisesti.	Varaudutaan käyttämään asumisvelvoitetta turvaamistoimena: – Käytetään asumisvelvollisuutta maasta poistamisen turvaamiseksi ja hallitsemiseksi tilanteissa, joissa säilöönnoton edellytykset eivät täyty tai säilöönottokapasiteetti ei riitä.	SM	1.1.2017
Vastaanoton piiristä poistaminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Vastaanoton piiristä poistaminen on vastikään ohjeistettu sekä Migrissä että poliisissa. Edellytykset toimeenpanoon ovat olemassa. Seurataan vastaanoton piiristä poistamisen toimivuutta ja vaikutuksia sekä määritetään poikkihallinnollisen tiedonkulun järjestelmä osana tilannekuva-hanketta.	Ohjeistuksen mukainen toimintatapa on käytössä. Maahanmuuttovirasto valvoo toimeenpanoa ja välittää toimeenpanotiedot poliisille (Keskusrikospoliisi, poliisilaitokset). Tietoja turvapaikanhakijan vastaanottopalvelujen päättymisestä saa Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikön tilannekeskuksesta.	SM	jatkuva
LAITTOASTI MAASSA OLEVIENTEN PALVELUIDEN JA ETUISUUKSIEN ARVIOINTI			
Tehdään tarvittavat muutokset lainsäädäntöön tai sen tulkintaan ja laaditaan selkeä ohjeistus			
Välttämättömät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Täydennetään olemassa olevaa ohjeistusta ja seurataan laittomasti maassa olevien hakeutumista kiireelliseen sairaanhoitoon.	Ohjeistus välttämättömyyksiä sosiaali- ja terveystaloudellisten palveluiden osalta on täydennetty. Ohjeistuksessa on tietoa kiireellisen hoidon sisällöstä terveydenhuoltolain 50 §:n mukaisesti, vastaanottopalvelujen päättymisestä, kustannusten korvaamisesta sekä kiireettömän hoidon antamisesta. Ohjeistus lisätään STM:n nettisivuille kohtaan "Turvapaikanhakijoiden sosiaaliturva ja palvelut Suomessa" joulukuun aikana. Yleensä kiireellisen hoidon tarpeen arviointi tapahtuu terveydenhuollon päivystyksyksikössä. Terveydenhuollon ammattihenkilö arvioi potilaan kiireellisen hoidon tarpeen. Kyse on lääketieteellisestä arviosta, joka perustuu potilaan terveydentilaan ja kansallisiin hoitokäytäntöihin. Henkilön, jolla ei ole oleskelulupaa ja kuntapaikkaa Suomessa, on maksettava kiireellisen hoidon kustannukset itse täysimääräisinä. Kansaneläkelaitos korvaa kunnalle tai kuntayhtymälle aiheutuneet kustannukset kiireellisestä hoidosta, joka on annettu henkilölle, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa ja jonka hoidosta aiheutuneita kustannuksia ei ole saatu perittyä asiakkaalta. Korvaus perustuu rajat ylittävstä terveydenhuol-	STM	12/2016

	<p>losta annetun lain (1201/2013) 20 §:än.</p> <p>Kunnalla on mahdollisuus omalla päätöksellään laajentaa laittomasti maassa oleskelevien oikeutta terveyspalveluihin.</p> <p>Aluehallintovirastoja pyydetään toimittamaan STM:ään tilannekuvaukset laittomasti maassa oleskelevien hakeutumisesta terveydenhuoltoon 31.3.2017 mennessä.</p>		
Välttämätön toimeentulo	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
<p>Kuntia ohjeistetaan niin, että laittomasti maassa oleskeleville turvataan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laittomasti maassa oleskelevalla on oikeus julkisen vallan turvaamaan välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (Perustuslain 7 § 1 ja perustuslain 19 § 1). Välttämätön, kiireellinen apu annetaan kuntien toimesta. <p>Mikäli henkilö ei enää saa vastaanottopalveluita ja hän tarvitsee välttämätöntä kiireellistä apua, hänet ohjataan kuntaan hakemaan tilapäistä asumispalvelua (ns hätämajoitus). Kuntia ohjeistetaan niin, että hätämajoituspalveluun sisältyisi myös ruoka ja mahdollisesti muu akuutti apu (esimerkiksi välttämättömät lääkkeet).</p> <p>Kunnat selvittävät hätämajoitukseen hakeutuvan oleskeluoikeuden Maahanmuuttoviraston tilannekeskuksesta. Laittomasti maassa oleskelevat ohjataan palautusjärjestelmän piiriin.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Valtio korvaa kunnille aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Valti-onavustuksen myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä säädetään asetuksella. 3. Tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelu koskien perustuslain takaamaa välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa käynnistetään heti vuoden 2017 alusta. Tavoitteena on vahvistaa ja selkeyttää nyt tehdyn linjauksen lainsäädännöllistä pohjaa. 	<p>STM</p>	<p>2016 - 2017</p>
Koulutus	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
<p>Perustuslain mukaan kuntien velvollisuus järjestää perusopetusta on laaja. Perusopetuslain mukaan jokaisella lapsella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perusopetuslaki ei edellytä, että lapsen asuminen kunnassa olisi pysyvää tai että kunnan tulisi olla kotikuntalain mukaan määräytyvä lapsen kotikunta. Myös YKn lasten oikeuksien sopimuksen mukaiset velvoitteet sitovat Suomea.</p>	<p>Seurataan tilannetta ja mahdollista koulutukseen osallistumista hallinnonalalla ja osana ajantasaisen tilannekuvan varmistamista. Tarvittaessa kiinnitetään opetuksen/koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen huomiota laittoman maahanmuuton torjuntatoimiin ja ryhdytään muihin toimenpiteisiin.</p>	<p>OKM</p>	<p>jatkuva</p>

Laittomaasti maassa olevien hakeutumisesta koulutukseen ei ole viitteitä eikä sitä pidetä todennäköisenä. Opetustoimen lainsäädäntö ei sisällä velvoitetta ilmoittaa epäilystä maassa olemisen laittomuudesta muille viranomaisille.			
Oikeudeton työllistäminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Arvioidaan oikeudettoman työllistymisen seurantarave osana harmaan talouden torjuntaa. Tehostetaan valvontaa. Selkeytetään tiedonkulkua työnantajille laittomasta työnteosta.	<p><u>Laittoman työnteon seurantamalli</u></p> <p>Laaditaan laittomasta työstä tilannekuvaraportti. Kokoamiseen osallistuvina tahoina ovat kaikki ne viranomaistahot, joilla on asiaa koskevaa tietoa. Työssä hyödynnetään mm. AVI:en valvontatietojärjestelmää ja Migrin seurantaotoksia</p> <p>Osana raporttia toteutetaan yrityskysely (webropol-kysely) toimialoille, jotka toimivat usein ulkomaisen työvoiman sisääntuloväylänä työmarkkinoille (rakennus-, MaRa- ja kuljetusaloille), jolloin saadaan yritysten näkemys asiaan. Samalla kartoitetaan yritysten tietämystä ilmiöstä ja sen laajuudesta.</p> <p>Tilannekuvaraportin tuottaminen on jatkossa osa viranomaisten yhteistä harmaan talouden ja talousrikollisuuden tilannekuva-toimintoa</p> <p><u>Valvonnan tehostaminen</u></p> <p>AVI:en työsuojelutarkastuksessa siirrytään entistä enemmän ennalta ilmoittamattomiin tarkastuksiin.</p> <p>Jatkossa tehdään aiempaa enemmän viranomaisten yhteisiä (AVI, poliisi, verohallinto ym.) työpaikkatarkastuksia riskiprofiloinnin perusteella.</p> <p>Tiivistetään viranomaisten yhteistyöverkostoja muun muassa niin, että työsuojeluviranomaisen havainnot välittyisivät välittömästi sovitulle taholla poliisissa, joka voisi ottaa havainnot huomioon kenttätoiminnassaan.</p> <p>Markkinoidaan kansalaisille mahdollisuutta ilmoittaa epäilystä laittomasta työnteosta poliisiin vihjepuhelimeen.</p> <p><u>Tiedonkulun tehostaminen</u></p> <p>Tiedotetaan työnantajia ja toimeksiantajia ulkomaalaisten työntekooikeudesta ja sen rajoituksista erityisesti tilanteissa, joissa tilannekuvaraportin perusteella havaitaan usein työntekooikeudettomia ulkomaalaisia</p>	TEM	<p>1.1.2017 – 31.12.2018</p> <p>1.1.2017-</p> <p>1.1.2017-</p> <p>1.1.2017-</p>

	<p>(esim. turvapaikanhakijat, toisesta EU-maasta lähetetyt kolmansien maiden kansalaiset).</p> <p>Harkitaan erillisen tiedotekampanjan toteutusta.</p> <p>Toteutetaan lainsäädännön muutostarpeiden- ja mahdollisuuksien selvittäminen:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Selvitetään veronumerorekisteriin pääsemisen edellytykset. Tällä hetkellä veronumerorekisteriin pääsemiseen vaaditaan ainoastaan suomalainen hetu, mutta ei oikeutta työntekoon. – Veronumero laajennetaan muille työvoimavaltaisille harmaan talouden riskitoimialoille. – Ulkomaisten yritysten rekisteröinnin säätäminen pakolliseksi. – Kehitetään viranomaisten välistä tietojenvaihtoa koskevia säännöksiä (ulkomaalaisluvut, vero ym.) – Selvitetään hallinnollisten laiminlyöntimaksujen käytön laajentamista työsuojeluviraston toiminnassa. 		2017
Asuminen	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Seurataan asunottomuustilannetta.	<ul style="list-style-type: none"> – Seuranta toteutetaan keräämällä asunottomuustieto kunnittain vuosittaisen kuntien asuntomarkkinakyselyn yhteydessä. – Vuosittain kerätään poikkileikkaustieto 15/11 tilanteesta. – Kuntien asuntomarkkinakyselyn toteuttaa ja raportit tuottaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) – Kunnat tuottavat kyselyn tiedot omasta tilanteestaan. – Ympäristöministeriö seuraa toteutumista ja tuloksia. 	YM	<p>kysely 1/11-8/12 2016</p> <p>tulokset 2017</p> <p>raportti 2/2017</p>

MUITA TOIMENPIDETARPEITA			
Järjestöjen, kirkon ja muiden toimijoiden toiminta	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Osallistetaan järjestöt, kirkko ja muut toimijat yhteistyöhön sekä kartoitetaan toimijoiden rooli tähän kokonaisuuteen liittyen.	<ul style="list-style-type: none"> - SM:n koordinoimana järjestetään joulukuussa kansalaisjärjestötapaa- - minen. - Sisäministeri tapasi ev.lut kirkon piispat 21.11. - Tapaamisten tavoitteena on: <ul style="list-style-type: none"> o tilannekuvan täydentäminen laittomasta maassa oleskelusta o yhteistyömahdollisuuksien tunnistaminen. 	SM	12/2106
Viestintä	TOIMENPITEET	VASTAA	AIKATAULU
Lähtö- ja kauttakulkumaihin suunnatuilla, kohdennetulla ja pääosin sosiaalisessa mediassa toteutettavalla viestinnällä tarjotaan potentiaalisille turvapaikanhakijoille oikeaa tietoa Suomesta ja Suomen turvapaikkakäytännöistä, oikaistaan mahdollisia väärinkäsityksiä ja tunnistetaan tiedon tarpeita.	<ul style="list-style-type: none"> - Ajantasaisen tiedon lähteenä oleva Asylumifinland.info - verkkosivustoa on täydennetty. Sivuston pysyvissä faktalaatikoissa kerrotaan tiivistettynä Suomen turvapaikkakäytäntöjen lisäksi muun muassa laittoman maassa oleskelun hankaluuksista ja riskeistä. Sivusto on avautunut päivitettyinä marraskuussa. - Lisäksi tehdään uutisia laittomasta maassa oleskelusta, jotka julkaistaan asylumifinland.info uutisosiossa. Näissä voidaan tarkentaa ja avata laittoman maassa oleskelun riskejä ja lisätä myös ajankohtaista asiaa ja tilastotietoa. Jatkossakin sivustolla voidaan uutisoida ajankohtaisista asioista esiin nousevien tarpeiden mukaan. - Uutiset julkaistaan lisäksi sosiaalisen median kanavissa ja kohdennetaan turvapaikanhakijoiden lähtö- ja kauttakulkumaihin. 	UM	jatkuva
Vapaaehtoisen paluun mahdollisuudesta viestitään tehostetusti. Samalla jaetaan tietoa siitä, kuinka hankalaa Suomessa on elää ilman laillista oikeutta oleskella maassa.	<ul style="list-style-type: none"> - Migri.fi/paluu -sivut käännetetään uusille kielille (8 kieltä) palvelemaan paremmin englantia osaamatonta asiakaskuntaa. - Tuotetaan vapaaehtoisen paluun tukea mainostava monikielinen kortti, jota jaellaan potentiaalisille palaajille vastaanottojärjestelmän, poliisin sekä muiden tahojen toimesta. - Tuotetaan pdf-muotoinen esite (11 kielellä) vastaanottokeskuksille vapaaehtoisen paluun neuvontatyön tueksi. Sama esite tulee saataville migri.fi/paluu -sivuille. 	SM	jatkuva
Kansalaisten tietotaso ilmiöstä, sen laajuudesta ja vaikutuksista tulee turvata. Kootaan ilmiöstä faktatietoa ja viestitään median ja sosiaalisen median välityksellä aktiivisesti kansalaisille.	<ul style="list-style-type: none"> - Asiasta annettu ja annetaan jatkuvasti haastatteluja medialle. 	SM	jatkuva